

Nieuwe vormen van werk: recente trends en toekomstverwachtingen

Inleiding

Centraal in dit rapport staat de groei van nieuwe vormen van werk in de afgelopen tien jaar. De conclusie is dat er, afgezien van deeltijdarbeid, in deze periode geen sprake is geweest van een toename van nieuwe vormen van werk. Zowel het aantal tijdelijke contracten als het aantal zelfstandigen is echter in de lange periode van economische groei, van het midden van de jaren 90 tot aan het begin van de recessie in 2007, toegenomen, in enkele lidstaten zelfs vrij sterk. Uiteraard doet zich vooral in slechte tijden de behoefte aan werk en sociale zekerheid gelden.

De meest relevante van de mogelijke toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot nieuwe vormen van werk, ongeacht hun contractuele vorm, hangen samen met de digitalisering. De kosteneffectiviteit van werk dat via digitale platforms wordt aangeboden heeft tot gevolg dat potentiële transacties van lage economische waarde, die voorheen in verhouding tot de kosten niet economisch rendabel waren, dit nu wel worden. Een van de meest typerende uitingen van dit verschijnsel is de kluseconomie, dat wil zeggen: handel in de vorm van eenmalige transacties. Er zijn weinig harde cijfers over de omvang hiervan, maar in dit rapport wordt geschat dat mensen met dit type werk als belangrijkste arbeidsmarktstatus nog geen 0,5 % van alle werkenden in Europa uitmaken. Hoewel de economische logica van deze platforms dwingend lijkt en de beurs op dit gebied voor de toekomst zeker een sterke groei voorspelt, zou het voorbarig zijn om als resultaat van deze digitale platforms, in hun huidige vorm, een significante groei van de werkgelegenheid te voorspellen. Mogelijke belemmeringen voor toekomstige groei zijn o.a. de internalisatie van dergelijke bedrijfsmodellen binnen ondernemingen en de vervanging van werk door nieuwe technologieën bij meer routinematige taken, die nu worden uitgevoerd door platformwerkers.

Sociale zekerheid is een belangrijk onderwerp in verband met werken in het kader van digitale platforms. De korte duur en de tijdelijke aard van opdrachten die worden georganiseerd via platforms roepen in essentie dezelfde

vragen op als voor tijdelijk werk op basis van tijdelijke contracten, zoals vragen met betrekking tot inkomen en andere knelpunten. De belangrijkste vraag in verband met arbeidswetgeving en sociale zekerheid is echter of de werkende zelfstandige is of werknemer. Er is geen duidelijke definitie van de arbeidsstatus bij werken via platforms en deze varieert, afhankelijk van de specifieke omstandigheden van de vele verschillende vormen van platformwerken. Bijzonder relevant in dit verband is wáár op het continuüm van puur matchen tot management een bepaald platform zich bevindt. Hoewel het Europees platform voor sociale verzekering weinig noodzaak ziet voor een ingrijpende hervorming van de sociale zekerheid, in elk geval wat betreft digitale platforms voor het verrichten van virtueel werk, hebben sommige lidstaten toch specifieke wetgeving ingevoerd.

Hoofdconclusies

- Er is sprake van een significante toename van het percentage tijdelijke arbeid, met name sinds eind jaren 80. Dit was bijvoorbeeld het geval in Frankrijk en Spanje tussen 1985 en 1995, in Zweden begin jaren 90 en in Duitsland begin jaren 2000. Meer recent was de grote toename in Polen erg opvallend: van slechts 4,6 % in 1999 tot 28,2 % in 2007.
- In de afgelopen tien jaar is er echter in de EU als geheel geen sprake geweest van een opwaartse trend in het percentage tijdelijke contracten; er was zelfs een lichte terugval van 14,5 % in 2006 naar 14,2 % in 2016.
- De waarschijnlijkheid van het hebben van een tijdelijk contract is hoog voor jonge in het buitenland geboren werkenden, lageropgeleiden en voor mensen in elementaire beroepen. Er is nu minder dan één procent verschil tussen de percentages voor mannen en vrouwen.
- Ondanks de groei in de 15 jaar voor de recessie is het werken voor uitzendbureaus duidelijk achtergebleven bij het percentage tijdelijke contracten. In de afgelopen jaren is dit percentage gedaald en in 2015 was het goed voor 1,9 % van alle werkgelegenheid in Europa.

- Deeltijdwerk, dat al tientallen jaren is toegenomen, is sinds het begin van de recessie verder gegroeid. Het is nu goed voor bijna 20% van alle banen in de EU (24% in de EU-15); in 1996 was dit percentage nog 16%. Dit is een wijdverbreid fenomeen dat is opgetreden voor alle leeftijden, beide geslachten en voor verschillende arbeidsmarktstatussen, beroepen en sectoren.
- Er heeft een opvallende toename plaatsgevonden van zeer korte weekcontracten (10 uur of minder per week) in bijvoorbeeld Oostenrijk, Duitsland en Denemarken. Gemiddeld is in de EU het percentage mannen met dit soort werk toegenomen van 1,5% naar 2,8% (van alle mannelijke werkenden), terwijl het percentage vrouwen is toegenomen van 6,1% naar 6,6%; het is vooral toegenomen onder jongeren. Bijna de helft van de deeltijdwerkers met weinig werkuren beschouwt zich wat betreft hoofdwerkstatus niet als werknemer.
- Het aandeel onvrijwillig deeltijdwerk als percentage van het totale deeltijdwerk is tussen 2007 en 2015 toegenomen van 22,4% tot 29,1%. Deze verandering hangt samen met de verandering van de werkloosheidspercentages in de lidstaten die sterk zijn toegenomen in Cyprus, Griekenland en Spanje. Duitsland liet de grootste daling zien in zowel werkloosheid als onvrijwillig deeltijdwerk.
- Ondanks het feit dat relatief meer mannen onvrijwillig in deeltijd werken, zijn er tweemaal zoveel vrouwen die onvrijwillig in deeltijd werken. Onvrijwillig deeltijdwerk komt meer voor bij laagbetaalde banen in de dienstensector en bij werkenden in verkoop en onderhoud.
- Zzp'ers (zelfstandigen zonder personeel) vormen 10% van alle werkenden, terwijl ondernemers (zelfstandigen met personeel) 4,5% vormen. Van de zelfstandigen kan 18% op basis van hun economische situatie worden beschouwd als afhankelijk, zowel objectief gezien als in eigen perceptie.
- Het aantal zelfstandigen, dat in veel lidstaten tot de recessie toenam, is in de afgelopen tien jaar op EU-niveau met bijna een half miljoen afgenomen. Sinds de millenniumwisseling is hun aantal in het Verenigd Koninkrijk echter snel toegenomen, voornamelijk in de categorie zzp'ers. Ook in de Tsjechische Republiek, Frankrijk, Nederland en Slowakije is er sprake van sterke groei. Duitsland, Polen en Zweden behoren tot de lidstaten waar het aantal zelfstandigen daalt.
- Gegevens uit Nederland en Duitsland wijzen erop dat de voornaamste redenen om als zzp'er te werken voortkomen uit positieve factoren, bijvoorbeeld autonomie en het creëren van kansen. Er zijn echter ook meer negatieve factoren die verband houden met het gebrek aan andere opties, in Duitsland sterker dan in Nederland. Een klein percentage heeft zelfs verklaard dat hun 'werkgever' hen stimuleerde om zelfstandig te worden.
- Toch kan een aanzienlijk deel (12,6%) van de zelfstandigen in Nederland en Duitsland - landen met een relatief goed ontwikkeld systeem voor sociale zekerheid - op basis van verschillende maatstaven van financiële veerkracht en sociale zekerheid worden geclassificeerd als 'kwetsbare zelfstandige'. Desondanks vindt een hoog percentage van de zelfstandigen dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor hun sociale zekerheid.
- Gegevens uit Europees onderzoek laten zien dat het grootste deel van de meest recente groei van het aantal zelfstandigen heeft plaatsgevonden in goed betaalde beroepen. Dit bleek ook uit onderzoek op basis van nationale gegevens uit het Verenigd Koninkrijk.
- De enige schatting van de omvang van digitaalplatformwerk ter identificatie van arbeidsmarktstatus op één bepaald tijdstip komt uit de VS, waar het percentage, gebaseerd op een willekeurige steekproef uit de bevolking, in 2015 0,5% van al het werk bedroeg. De auteurs menen dat dit cijfer met de nodige reserve moet worden bekeken, maar tekenen daarbij aan dat andere schattingen, met andere methoden, uitkomen op een vergelijkbaar percentage.
- In Europa is de meest betrouwbare schatting afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk, waar voor 2016 werd vastgesteld dat 4% van de werkenden op enig tijdstip in het afgelopen jaar dergelijk werk deed en 25% van hen verklaarde dat dit hun hoofdbaan was. Dit is niet onverenigbaar met de 0,5% (als momentopname) die werd gerapporteerd in de studie uit de VS. Andere recente onderzoeken komen uit op een vergelijkbaar cijfer, niet alleen voor het Verenigd Koninkrijk, maar ook voor Nederland, Duitsland en Zweden.
- Iets meer mannen dan vrouwen werken via digitale platforms en meer jongeren dan ouderen, met name onder personen die veel op deze manier werken. Zij hebben vergelijkbare opleidingsniveaus als andere werkenden.

Aanvullende informatie

Het rapport *Nieuwe vormen van werk: recente trends en toekomstverwachtingen* is in het Engels beschikbaar op <https://www.eurofound.europa.eu/publications/customised-report/2017/non-standard-forms-of-employment-recent-trends-and-future-prospects>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Donald Storrie, hoofdonderzoeker/coördinator bij dst@eurofound.europa.eu